

ovog doba išto reče. A tko da i očekuje, da će se iz toga doba štogod naći, kad je toliko vijekova leda i potresa promrzlo i prodrnalo kosti ovih prvotnih ljudi! No iz toga, što nemamo nikakvih spomenika, ne valja zaključiti, da su ti ljudi bili ateisti. Ako budu kadgod iza stoljeća iskapali na pr. na Andamanima, ne će također osim nešto kosti i lubanja naći vjerskih spomenika. A ipak su Minkopijci ljudi, koji imadu uzvišene vjerske i čudoredne pojmove.

Ne smijemo dakle iz nedostatka ikakvih kulturnih spomenika najstarijeg perioda čovječanstva zaključiti, da su ljudi ovog doba bili ateisti. Naprotiv na osnovi općene indukcije sahranjivanja, od historije, protohistorije do mousterienne u paleolitiku, smijemo po pravilima logike i po praksi egzaktnih znanosti izvesti, da se jamačno i u najstarijem paleolitiku, u cheléen, također sahranjivalo. Dakle, da su i ti prvotni ljudi bili — religiozni.

(Isporedi o svemu : Guibert: *Les Origines*. Paris. Letouzey et Ané. S. 366. sq. *L'age de la pierre* par Hamard. Paris. René Haton. S. 461. sq. *Dictionnaire Apologétique*. Fasc. VIII. Col. 463. sq. Paris. Beauchesne 1912. Bricout : *Ou en est l'histoire des religions?* T. I. S. 51. sq. Paris. Letouzey et Ane. 1911.

Dr. Fran Barac.

Biblijske bilješke.

Nikolaj Morozov: Objavljenje Ivanovo. „Vijenac“ za mjesec travanj počeo je publicirati djelo Nikolaja Morozova: „Objavljenje Ivanovo“.

Na žalost nije to „objavljenje Ivanovo“, već je to objavljenje revolucionarca Morozova, koje je u tamnici sastavljao. Tekst je doduše Ivanove apokalipse, no interpretacija je skroz samovoljna, nasiljna i neistinita.

Da je moja tvrdnja istinita slijedi, što Morozov tendenciozno poriče autenciju objavljenja „Ivanova“. Po njegovu sudu pisao je Apokalipsu patrijarha carigradski poznati veliki govornik Ivan Zlatousti (347.—407.)¹.

Taj nazor protivi se svjedočanstvu kršćanske tradicije, koja već u prva tri vijeka po znamenitim svojim zastupnicima priznaje autorom Apokalipse sv. Ivana, učenika Isusova, apo-

¹ Poblje Ivan Zlat.: Hergenröther-Kirsch, *Allgemeine Kirchengeschichte*.

stola i evangjelistu. Zato ću u kratko navesti nekoliko klasičkih svjedoka kršćanske starine. Dokazavši, da je Apokalipsa djelo Ivana apostola, eo ipso pada astronomsko tumačenje Morozovljevo za činjenice i pojave u 4. vijeku.

1. Filozof i apologeta Justin piše braneći hiliazam: *καὶ ἐπειδὴ καὶ παρ' ἡμῖν ἀνὴρ τις, ᾧ ὄνομα Ἰωάννης, εἰς τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀποκάλυψι γηρομένη αὐτῷ χίλια ἔτη ποιήσει ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς τῷ ἡμετέρῳ Χριστῷ πιστεύσαντες προσεφῆτευσε*² i kad je i kod nas muž neki, kojemu je ime Ivan, jedan od apostola Kristovih, prorokovao u otkrivenju njemu danom, da će tisuću godina (činiti) boraviti u Jerusalemu oni, koji su našem Kristu vjerovali.

Značajno je, da Justin, koji je dobro proučio sve filozofske sisteme staroga svijeta i smirio se jedino u katoličkoj vjeri, prepirući se u Efezu sa židovom Trifonom, priznaje autenciju Apokalipse. Justin qui d'après Harnack, vivait à Ephèse vers l'an 135. après Jésus-Christ, affirme nettement l'authenticité johannique de l'Apocalypse!³

2. Irenej je često citirao Apokalipsu: „*Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις τοῦ ἀριθμοῦ, τούτου κειμένου καὶ μαρτυρούντων αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατ' ὄψιν τὸν Ἰωάννην ἑωρακῶτων*“... (A pošto se stvar tako imade, i pošto se u svim znamenitim (časnim) i starodrevnim spisima, (dokumentima) ovaj broj nalazi i pošto svjedoče oni, koji su licem promatrali Ivana.

Refutirajući gnostike spominje izrično Ivana, učenika Gospodinova kao auktora Apokalipse: manifestus adhuc etiam de novissimo tempore, et de his, qui sunt in eo decem regibus, in quos dividetur, quod nunc regnat imperium, significavit Ioannes, Domini discipulus in Apocalypsi edisserens quae fuerint decem cornua, quae a Daniele visa sunt⁴, (još jasnije i o posljednjem doba i ovoj, koji su u njemu, deseterici kraljeva, u koje će se podijeliti sadašnja država (država, koja sad vlada), označio je Ivan, učenik Gospodinov u Apokalipsi raspravljajući, kakih je to deset rogova Danijel vidio.

² Justin, Dial. Cum Tryph. 81. Migne p. 670.

³ Jaquier, les écrits joanniques 322 p.

⁴ Irenej contra haer. l. V. 30; 1. p. 1203 Migne.

⁵ Iren. contra haer. l. V. 27, 1. Migne 1192.

Irenej je tradiciju o kanonskim knjigama primio od maloazijskih prezbitera. Ti su bili učenici apostola, napose sv. Ivana. Irenej osobito ističe izmegju apostolskih učenika: Papiju (*ἀρχαῖος ἀνήρ*) i Polikarpa, druga (*ἐταῖρος*) Papijina. Irenej kaže, da su apostoli predali tradiciju prezbiterima, a ovi daljnjoj generaciji, kojoj on pripada. Prema tomu crpao je Irenej tradiciju o knjigama iz najčišćega i najpouzdanijeg vrela. (Belser, *Einleitung in das neue Testament* 721., 722. p.)

3. Hipolit pripisuje Apokalipsu Ivanu apostolu i učeniku Gospodinovu: *λέγε μοι, μακάριε Ἰωάννης ἀπόστολε καὶ μαθητῆ τοῦ κυρίου, τί εἶδες καὶ ἤκουσας περὶ Βαβυλῶνος*⁶ (kaži mi blaženi Ivane, apostole i učenice Gospodinov, što si vidio i čuo o Babilonu?)

4. Tertulijan: *Habemus etiam vestimentorum in scripturis mentionem ad spem carnis allegorizare, quia et Apocalypsis Ioannis: Hi sunt ait, qui vestimenta sua non coinqui naverunt cum mulieribus*⁷.

Nam et apostolus Ioannes in Apocalypsi ensem describit ex ore Dei procedentem bis acutum⁸.

[Spominje se takogjer u Pismu alegorija odijela za nadu tijela, jer i Apokalipsa Ivanova kaže: Ovo su, koji nisu haljine svoje okaljali sa ženama.

Jer i apostol Ivan u Apokalipsi opisuje mač dvostruki nanoštren, gdje izlazi iz ustiju Božjih].

5. Klement Aleksandrijski pripisuje Apokalipsu Ivanu: *κἄν ἐνταῦθα ἐπὶ γῆς πρωτοκαθεδρία μὴ τιμηθῆ, ἐν τοῖς εἴκοσι καὶ τέσσαρασι καθεδεῖται θρόνοις τὸν λαὸν κρίνων, ὡς φησὶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννης*. (I ako ne bi bio počašćen ovdje na zemlji prvom stolicom, sjest će na dvadeset i četiri prijestolja sudeći narod, kao što veli u Apokalipsi Ivan.⁹

Mogao bih navesti još druge svjedoke, no poslije gornjih svjedoka nije to potrebno...

Morozovu moralo je biti svakako neugodno, ako je zavirio u svjedočanstvo ovakih muževa; no on se tješi s Drewsom, da je prva perioda crkvene istorije dosta nejasna, pa prema tomu i ta svjedočanstva nemaju prave vrijednosti.

⁶ Jacquier, *les écrits joanniques* p. 322.

⁷ Tert. *De resurr. carnis* c. 27. p. 502.

⁸ Tert. *Adversus Marcionem* c. 14. p. 140; *opera omnia* d. Oehler Lipsiae.

⁹ Clem. Alex. *Strom.* (I. VI. c. 13. p. 328. Migne).

No na taj način možeš svaku nepoćudnu knjigu iz svijeta odstraniti. Tko tako postupa, taj poriče jednostavno vrijednost nepobitnih istorijskih činjenica. Ugledni bo historičari tvrde, da su spomenuti svjedoci živjeli u prvim vijekovima kršćanske ere i to kao ugledni crkveni učitelji. Justin, Irenej, Tertulijan, Klement Aleks. nisu bili kake efemerne mušice, već ljudi klasične kulture, širokog poglèda, i dobro poznavali tradiciju crkve.

Justin rodio se 100., a umro kao mučenik za Marka Aurelija (161—180.) Irenej trpio za Septimija Severa kao biskup Lionski (početkom 3. vijeka.) Tertulijan rodio se 160. god., a umro početkom trećega vijeka. Kirsch zove ga: Tertullian ist jedenfalls der originellste unter allen vorkonstantinischen christlichen Schriftstellern.

Tito Flavije Klement rodio se u polovici drugoga vijeka, a umro u drugom deceniju 3. vijeka; bio je pretstojnik glasovite ketehetske aleksandrijske škole.

Hipollita zove Kirsch: der grösste theologische Lehrer der damals in Rom lebte, war Hippolytus¹⁰.

No ako našim ljudima ne vjeruju, navest ću im njihova čovjeka, valjda će mu vjerovati. Ta to je sam Strauss. Razvijajući svoju Mythenhypothese priznaje, da Oci II. vijeka citiraju naša kanonska evanđelja: Soviel steht fest, das wir gegen das Ende des 2. Jahrhunderts nach Christus dieselben vier Evangelien, die wir noch jetzt kaben, in der Kirche annerkant und von drei hervorragenden Kirchenlern Irenäus in Gallien, Klemens in Alexandrien und Tertullian in Karthago als Schriften der Apostel und Apostelschüler, deren Namen sie tragen, vielfach zietiert finden¹¹.

Čudoredna pristojnost zahtijeva da vjerujemo izjavi vjerodostojnog svjedoka, ma bio on i drugih nazora. Ergo što traže gospoda za sebe, treba da priznadu i našim ljudima, pogotovo gdje su to po priznanju njihova korifeja: hervorragende Kirchenlehrer.

No naši odlični svjedoci imadu pred sobom osim evanđelja kako smo vidjeli, i Apokalipsu; dovoljno je citiraju kao knjigu Ivana Apostola.

¹⁰ Hergenröther-Kirsch, Allgemeine Kirchengeschichte p. 248. 252. 254 197. 202.

¹¹ D. Fr. Strauss, Leben Jesu; cfr. Schäfer, Die Ewangelien und Ewangelienkritik p. 91—94.

Ergo izvještaj je njihov istinit.

Ako i žalimo nelijepu borbu protiv jedine proročke knjige N. Z. no mi tu borbu dobro razumijemo. Ako i jest Apokalipsa prema svojem proročkom karakteru teško razumljiva, ipak tko je pozorno čita vidi, da je pisana za utjehu i pobudu pravih kršćana svih vijekova. Neka čuvaju sacrosancte dragocjeni poklad sv. vjere. Neka ne predaju pred borbom sa sotonom i njegovim pristalicama, jer je trijumf Jagnjeta, koje oduzimlje grijeha svijeta, vječan. Dano je doduše zmiji staroj, bestiji t. j. sotoni, da juriša na svece, da ih goni, da izvede velike ruševine, no konačno će pobijediti pravedni. Kako uvijek pobje-
gjuje plemeniti potomak Davidov: *ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυεὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωῖνός.* (Ap. 22, 16); tako će pobijediti prijatelji Jagnjeta, koji peru haljine svoje u krvi Jagnjeta: *μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, ἵνα ἔσται ἡ ἔξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς* (22, 14., a neprijatelji njihovi za uvijek su izlučeni iz kraljevstva slave: *ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.* (22, 15.). Upravo jer ta divna knjiga oštro istupa protiv svih, koji ljube i šire laž ili zabludu, zato je rado pristaše zabluda, a neprijatelji čistoga Kristovog evangjelja, izopačuju.

Otkrivenje Ivanovo je Božja knjiga, prema tomu nije pisana, da nas uči stvari ovog svijeta n. pr. astronomiju, nego da nam otkriva i da nas utvrđuje u istinama svrhunaravskoga reda. Te knjige predao je Gospodin Crkvi, da čuva njihov integritet i da ih tumači.

Prema tomu treba pitati Crkvu, da nam ona tumači t. j. treba čitati tumačenja crkvenih ljudi, koji su moleći i ozbiljnim študijem pripravljali se za tumačenje ove knjige. Komu pak ne imponira Crkva neka znade, što je Gospodin rekao za onoga, tko Crkve ne sluša. Tertulijan pita uostalom: *quo denique* (Marcion ili Morozov) *iure silvam meam caedis, qua licentia, interpres* (prevodioče) *fontes meos transvertis? qua potestate limites meos commoves? Mea est possessio . . . ego sum heres apostolorum . . . sicut adiuraverunt, ita teneo: vos certe exheredaverunt semper et abdicaverunt ut extraneos, ut inimicos.*¹³

Dr. F. Zagoda.

¹³ Tert.: De Praescr. Haeret. c. 37. Oehler Tert. opera omnia p. 35.